

KOMPETANSE FOR UTVIKLING

Strategi for kompetanseutvikling i Hvalerskolen 2005-2008

HVALER KOMMUNE
UTVIKLINGSPLAN FOR GRUNNSKOLEN

DELPLAN 2005

KUNNSKAPSLØFTET

En ny og bedre grunnopplæring

La meg vokse som jeg er
og prøv å forstå hvorfor
jeg vil vokse som meg selv.
Ikke som mamma ønsker jeg skal være,
eller som pappa håper jeg skal være,
eller som læreren min synes jeg skal være.
Kjære, prøv å forstå,
og hjelp meg å vokse
nettopp som meg selv.
(André Bjerke)

"FLEST SOLDAGER – UANSETT VÆR"

Som visjon og verdigrunnlag for grunnskolen i Hvaler betyr dette at skoledager skal være 'soldager' - gode dager med gode opplevelser sammen med andre - preget av likeverd, mestring og deltakelse, mangfold i metode og meningsfullhet i innhold.

Skolereformen *Kunnskapsløftet* har som mål å ivareta det beste i *grunnopplæringen* i Norge, og samtidig utvikle dette videre slik at kommende generasjoner blir bedre i stand til å møte framtida og kunnskapssamfunnets utfordringer.

Gjennom behandlingen av St.meld.nr.30 (2003-04) *Kultur for læring* har Stortinget gitt retning og begrunnelser for videre utvikling av den 13-årige grunnopplæringen, der *læring* er det sentrale begrepet både for barna og de voksne. Det skal legges enda bedre til rette for bedre *tilpasset opplæring* til den enkelte elev, og forventningen til at skoler utvikler seg som *lærende organisasjoner* stiller nye krav til både holdninger og kompetanse.

Tilpasset opplæring

- er bærende ide og viktigste premisse for hele grunnopplæringen
- er å ta både muligheter og begrensninger på alvor
- er elevmodne skoler og brukerfokus

Lærende organisasjoner

- øker forventningen til læringsglede, læringsvilje og produktiv kunnskap
- løser opp tradisjonelle arbeidsmåter og strukturer
- demper forventningen om at alle skal kunne det samme

Planarbeid, kompetanseutvikling og vurdering skal relateres til dette. Vi skal arbeide med lov og læreplan i det perspektivet og forbedre praksis i samme perspektiv. Vi skal utnytte rammevilkår i slikt perspektiv, og vi skal gi våre nære omgivelser og interessenter den samme forståelsen.

Ved å øke vår kunnskap enkeltvis og utvikle ny kompetanse i fellesskap som lærende organisasjon, skal intensjoner og begrunnelser omsettes til ny praksis.

Alle elevers rett til mestring og anerkjennelse innskjerpes gjennom *Læringsplakaten* og revidering av læreplanverket.

Alle barn og unge skal ha en likeverdig opplæring, uavhengig av foreldrenes økonomi, bosted, etniske opprinnelse og religion.

Alle skal ha gode muligheter til å utvikle seg etter egne evner, utviklingsnivå og behov.

Hvaler skal ha en grunnskole

- med fokus på elevens læring
- som utvikler lærerens kompetanse
- der alle i utgangspunktet skal behandles forskjellig ut fra ulike evner og behov
- som ikke bare er forberedelse til noe annet, men også livet her og nå
- som fremmer medvirkning og har betydning for framtidens samfunnsbygging

BAKGRUNN OG FORANKRING

Vi må selv være den forandringen vi ønsker
(Gandhi)

Den korte tiden etter tusenårsskiftet har brakt med seg så store og betydelige endringer både globalt, nasjonalt og lokalt at utfordringene er helt andre enn ved inngangen til siste reformperiode (90-tallet). Teknologiutvikling, kultur mangfold, fattigdomsproblematikk og terrorutfordringen har på kort tid gitt oss en helt ny verden å forholde oss til.

Utdanning er en viktig påvirkningskraft i ethvert samfunns utvikling. Men skolen må også tilpasse seg den utviklingen som skjer. Skolens indre liv er i et gjensidig avhengighetsforhold til omgivelsene.

Det er et klart uttrykt behov for fornyelse av utdanningen, og som ledd i dette legges det opp til et betydelig kompetanseløft for å realisere de sentrale målsettingene.

Utdannings- og forskningsdepartementet har gjennom strategiplanen *Kompetanse for utvikling* gitt føringer for kompetanseutviklingen i grunnopplæringen i perioden 2005-2008 med følgende formål:

"Personalet i grunnopplæringen skal ha kompetanse som sikrer elevene og lærlingene tilpasset opplæring med muligheter til å utvikle evner og talenter i samsvar med generell del, læringsplakaten og læreplanene for fag. Gjennom et kompetanseløft skal skoleledere, lærere og instruktører i lærebedrifter rustes og stimuleres til å møte utfordringene knyttet til de endringer i innhold og struktur som reformen innebærer."

For at skolene skal kunne lykkes med å gi god opplæring i et stadig mer kunnskapskrevende og mangfoldig samfunn, pekes det på tre forutsetninger:

- Skoleledere og lærere må *den kompetansen som er nødvendig* for å kunne møte kunnskapssamfunnet og en mer mangfoldig gruppe elever og foresatte. Reformen skal gjennomføres ved den enkelte skole, og en forutsetning er at skoleeier utvikler en plan for kompetanseutvikling som er forankret i den enkelte virksomhets hovedutfordringer og utviklingsbehov.
- Skolene må ha kunnskap om sterke og svake sider ved sin egen virksomhet og om hvilke tiltak som kan føre til forbedring. Dessuten må de ha tilgang til et godt støtte- og veiledningsapparat. Skoleeierens ansvar for kompetanseutvikling innebærer også ansvar for å utvikle lokalt tilpassede metoder og rutiner for *vurdering av skolens kvalitet* og resultater, skolebasert vurdering og å følge opp den informasjonen om læringsutbytte, læringsmiljø og ressurser som fremkommer gjennom det nasjonale vurderingssystemet.
- Den enkelte skole må ut fra vurderingsarbeidet selv utvikle en kultur for *kontinuerlig læring*, der alle tar ansvar for og føler seg forpliktet til å realisere felles mål. Lærende organisasjoner kjennetegnes blant annet av fleksibilitet i arbeidsmåter og organisering, og de preges av kompetanseutvikling og kunnskapsspredning. Samhandling med andre kompetansemiljøer og erfaringspredning mellom kolleger og mellom skoler er av avgjørende betydning. Evnen til kontinuerlig refleksjon over de mål som settes og de valg som gjøres, er de riktige for virksomheten, er grunnleggende egenskaper i lærende organisasjoner. Kompetanseutviklingstiltakene bør derfor i stor grad være knyttet til lærernes daglige praksis og arbeidsplassen bør brukes aktivt som arena for kompetanseutvikling.

UTFORDRINGER FOR HVALER

De forutsetningene som er beskrevet, representerer i alle kommuner store utfordringer både på kommunalt nivå og for den enkelte skole. Skoleeierne forutsettes å ha tydelig vilje og kompetanse til å være drivkrefter i gjennomføringen av reformen. Kompetanseutviklingstiltakene skal i størst mulig grad innrettes for å dekke behov som er definert av den enkelte skole.

For Hvaler preges utfordringene av at det samtidig skal innføres en ny skolestruktur som i realiteten innebærer etablering av tre helt nye læringsmiljøer og ny fordeling av hele det pedagogiske personalet.

I utgangspunktet handler det om å velge utviklingsområder og om hvordan kompetanseutviklingen tilpasses de reelle utfordringene i forhold til reforminnholdet og dilemmaene i skolehverdagen. Men gjennom hele planperioden vil følgende være prioritert:

- Utviklingstiltak for *skoleledelsen* i forhold til reformens begrunnelse og hovedinnhold
 - profesjonell samhandling mellom skoleleder og skoleeier
 - felles utviklingsarbeid
 - læreplanforståelse og kvaliteten i læringsarbeidet
- Reformrelatert *faglig oppdatering* for det pedagogiske personalet
 - skolen som lærende organisasjon – bedre tilpasset opplæring
 - læreplanforståelse
- *Videreutdanning* for det pedagogiske personalet
 - 2. fremmedspråk
 - realfag
 - digital kompetanse

Den lokale planen skal rulleres årlig for å ta inn nye nasjonale føringer, nye kommunale behov og ikke minst erfaringer underveis i arbeidet med *Kunnskapsløftet*.

Men denne første versjonen må nødvendigvis bære preg av at det mest aktuelle utviklingsbehovet knytter seg til iverksetting av kommunestyrets vedtak om ny skolestruktur og hvordan vi viderefører det beste fra dagens praksis. Forventet reformrelatert innsats vil i noen grad tones ned, men samtidig er enkelte viktige forhold en naturlig del av rammebetingelsene for den organisatoriske omleggingen.

Dette er en gylden anledning til å fremme endringsbehov som har utviklet seg over lang tid, som utfordrer den tradisjonelle skoleforståelsen, og som på enkelte punkter bare blir viktigere. Det innebærer bl.a.

- **at læringsmiljøet ved de tre skolene skal utvikles i henhold til nasjonale føringer**
- **at det skal organiseres for best mulig tilpasset opplæring**
- **at ombygging og rehabilitering skal fremme fleksible løsninger**
- **at fordeling av kompetanse skal ivareta kommunens forpliktelse**
- **at ledelse, personale og foreldre har felles ansvar for å utvikle ny praksis**

Kunnskapssamfunnet stiller andre krav til utdanningen enn industrisamfunnets forventninger om lydighet, disiplin og flid. Når kunnskap og kreativitet fremheves som viktige drivkrefter for verdiskaping, er ikke lenger de viktigste innsatsfaktorene i arbeidslivet nødvendigvis produksjonsutstyr og bygninger, men menneskene selv.

Den enkeltes evne til å se sitt potensiale og utnytte sine muligheter får avgjørende betydning både for fellesskapet og personen selv, og dermed betydning for hva slags skole vi skal ha.

Medvirkning er en sentral tanke i dagens skoletenkning. Både elevmedvirkning og foreldreinnflytelse skal fremme opplevelsen av tilhørighet og meningsfull deltakelse. Kvalitet i opplæringen er avhengig av dialog med brukerne og utvikling av arenaer for samhandling.

Den gode skole i Hvaler er over tid definert gjennom politisk behandling av årlige utviklingsplaner for grunnskolen og gjennom den praksis som er utviklet med de særskilte utfordringene vi har.

Denne planen bygger videre på de vedtatte kvalitetskriteriene (HK) og på læreplanføringer i Generell del og Læringsplakaten (Stortinget). Men det skal også lånes blick til kriteriene for oppnevning av demonstrasjonsskoler (UFD) og tildeling av skoleeierpriser (KS/UF).

Den gode skole krever innsats og deltakelse fra mange ulike aktører.

LÆREPLAN OG FORPLIKTELSE

Kommunen og personalet i grunnskolen er forpliktet til å gi et opplæringstilbud i samsvar med **Generell del i læreplanen og de nye læreplanene for fag. Læringsplakaten** erstatter den delen av Læreplanverket (L97) som omtaler prinsipper og retningslinjer for opplæringen.

Generell del har vært gjeldende rett siden høsten 1993 og har ligget til grunn for 90-tallets reformer for grunnskolen og videregående opplæring.

Kunnskapsløftet forutsetter at den skal gjelde for hele grunnopplæringen fortsatt, men den gis ingen nærmere presentasjon her.

Arbeidet med **nye læreplaner for fag** er ikke fullført, og nødvendig informasjon må gis etter hvert som planer gjøres gjeldende. Visse formkrav er imidlertid etablert. De nye læreplanene angir mål for hvert hovedtrinn, og det legges vekt på fem grunnleggende ferdigheter gjennomgående for alle fag og på alle trinn. Det formuleres klart definerte kompetansemål i alle fag.

De fem grunnleggende ferdighetene er

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne lese
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne regne
- å kunne bruke digitale verktøy

Læringsplakaten er del av ny revidert læreplan, den gir klare føringer for virksomheten, og den fremstår både som et arbeidsgrunnlag og et arbeidsprogram.

I følge Læringsplakaten skal skolen:

1. *gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre*
2. *stimulere elevenes og lærlingenes/lærekandidatenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet*
3. *stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning*
4. *stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse*
5. *legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid*
6. *fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter*
7. *stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse*
8. *bidra til at lærere og instruktører fremstår som tydelige ledere og som forbilder for barn og unge*
9. *sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring*
10. *legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen*
11. *legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfull måte*

ANSVARSFORDELING

Regjeringens strategi for kompetanseutvikling fastslår (jf. side 11-12) ansvar på ulike nivå og beskriver den rollen de ulike aktørene forventes å fylle.

Det er fordelt ansvar og oppgaver til:

- Nasjonalt nivå (UFD og Utdanningsdirektoratet)
- Regionalt nivå (Fylkesmannen, universiteter og høyskoler)
- Lokalt nivå (Skoleeier og skolene)

Departementet skal fastsette mål og prioriteringer, samt bidra med særskilte ressurser.

Utdanningsdirektoratet forvalter statlige midler, oppfølging og evaluering.

Høyere utdanning skal sørge for relevant grunnutdanning, praksisnære kompetanseutviklingstilbud og forskning.

Skoleeiers ansvar er sterkt fremhevet i UFD's strategiplan og ved endringer i opplæringsloven. Små kommuner forutsettes å samarbeide regionalt, både om kartlegging og gjennomføring av konkrete tiltak. For Hvaler er det dermed naturlig å videreføre etablert samarbeid med Fredrikstad v/Pedagogisk senter.

For å ivareta sitt ansvar for kompetanseutvikling er det skoleeiers oppgave

- **å sørge for at den enkelte skole og lærebedrift vurderer hvilke kompetanseutviklingstiltak som bør prioriteres for å kunne gjennomføre reformen i den enkelte virksomhet**
- **å fremme en god personal-/medarbeiderpolitikk som sikrer medinnflytelse og medbestemmelse for medarbeiderne og arbeidstakerorganisasjonene, j. avtaleverket i kommunal sektor**
- **å utvikle, vedta og gjennomføre planer for kompetanseutvikling i samarbeid med berørte parter. Planen skal ivareta lokale kompetansebehov innenfor de nasjonalt prioriterte områdene**
- **å søke faglig støtte til kompetanseutvikling og lokalt utviklingsarbeid fra universiteter, høyskoler eller andre relevante fagmiljøer etter behov. Man bør også utnytte den kompetanse skoleeierne selv rår over**
- **å rapportere til fylkesmannen om gjennomføringen av planlagte kompetanseutviklingstiltak og bruk av ressurser**

Den enkelte skole er først og fremst målgruppe for tiltakene, men skal dessuten delta i nødvendig kartleggingsarbeid og med interne utviklingsprosesser. Planen bruker begrepene kompetanse, videreutdanning, etterutdanning, og uformell læring med følgende forståelse:

Kompetanse kan defineres som *evne til å møte komplekse krav, situasjoner og utfordringer*. Når kunnskapsressurser tas i bruk for å løse oppgaver i konkrete situasjoner, er det viktig at dette samtidig stimulerer til videre læring og kompetanseutvikling. Læring og kompetanse er knyttet til *handling og samhandling* i ulike fellesskap, samtidig som de er både individuelle og kollektive. Graden av læring avhenger ikke bare av hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger den enkelte har, men av hvor læringsstøttende omgivelsene er, i form av både menneskelige, økonomiske og fysiske ressurser. Læringen avhenger også av åpen kommunikasjon og det indre og ytre læringstrykk som fellesskapet selv og omgivelsene skaper.

Videreutdanning er utdanning/opplæring som gir *formell kompetanse* (studiepoeng)

Etterutdanning er blant annet kurs, seminarer, deltakelse i lokalt utviklingsarbeid og faglig veiledning knyttet til ens egen praksis som har opplæring som viktigste formål.

Uformell læring skjer gjennom praksis og faglige diskusjoner og evaluering av ens eget arbeid sammen med kolleger eller med andre samarbeidspartnere. Deltakelse i utviklingsarbeid, prosjekter, hospitering, kollegabasert veiledning, studietur, utveksling og nettverksbygging er andre eksempler på uformell læring.

KARTLEGGING OG PRIORITERING

Kartlegging av kompetansebehov innebærer at man beskriver dagens situasjon for å kunne foreta en vurdering av denne i forhold til

- de kompetanseforventninger som følger av reformen
- de mål og begrunnelser som er lagt til grunn for denne planen
- lokale prioriteringer

Deler av kompetanseutviklingen vil i ulik grad være gjenstand for felles håndtering som samlet personale (jf. begrepsavklaringen ovenfor)

Det kan gjelde den enkelte skoles medvirkning til å kartlegge behov som defineres ut fra eksisterende praksis, selv om reformens mål er nettopp å *endre* praksis.

Skolehverdagen er likevel en unik kilde til å avklare hva som bør videreføres og hva som med fordel kan endres.

Behov som defineres ved den enkelte skole har derfor en viktig plass i kompetanseutviklingen.

Dernest gjelder det kompetanseutviklingstiltak som forutsetter gjennomføring som en prosess i eget personale, kanskje med egne krefter og lokale ressurspersoner.

For Hvaler er dette et dilemma, ettersom vedtatt endring rammer nettopp personalsammensetningen ved alle skolene.

Det samme gjelder selvsagt spørsmålet om hva det skal legges opp til av målrettede kompetansetiltak midt oppe i arbeidet med å iverksette ny struktur.

På den bakgrunnen er det foretatt en *forenklet* kompetansekartlegging:

- Vi har utarbeidet oversikt over den enkelte lærers formelle kompetanse gjennom grunnutdanning og videreutdanning (som også er nødvendig for overføringsprosessen)
- Det er kjent hva det har vært satset på i henhold til tidligere planer for kvalitets- og kompetanseutvikling
- Skolelederne har dannet seg en oppfatning av både den enkelte skoles umiddelbare behov og enkeltpersoners ønsker.

En foreløpig vurdering av våre behov og muligheter gjør det nødvendig med en slags "reform light", slik at vi kan unngå unødige motsetninger og konflikter mellom på den ene side de behovene som følger av ny struktur og på den andre de forventninger og forpliktelser som er knyttet til reformen.

I Hvaler handler det i realiteten om *to store reformer*, og vi må utnytte kapasitet og ressurser slik at begge kan implementeres med best mulig kvalitet - selv om gjennomføringstakten må dempes noe.

Derfor har vi valgt i første omgang å fokusere på de helt grunnleggende reformelementene, som for øvrig også vil måtte stå sentralt ved den lokale omleggingen.

Dernest handler det om 'det åpenbart nødvendige' – det kan dreie seg om håndtering av allerede godt kjente elevbehov, det kan gjelde grunnleggende læreplanforståelse, det kan være nødvendige forberedelser til å kunne ivareta helt nye fag.

Ut fra samlet vurdering av behov og muligheter legges det i første omgang blant annet ikke opp til særskilte bestillinger til høyskolen eller omfattende avtaler om medvirkning og veiledning.

Derimot er det viktig å legge til rette for at medarbeidere kan delta i aktuell etterutdanning eller videreutdanning de allerede er motivert for.

Det kan være som ledd i en pågående kvalifisering, det kan være naturlig påbygging og utvidelse av faglig fordyping.

Enten det er kurstilbud gjennom samarbeidet med Pedagogisk senter eller utdanningsenheter ved universitet og høyskoler, så skal det legges praktisk og økonomisk til rette for deltakelse blant annet ved hjelp av statlige tilskudd til kompetanseutviklingsformål.

Forutsetningen må være at koblingen til reformrelaterte temaer er til stede, slik at tilskuddsmidlene benyttes innenfor den rammen de er øremerket til.

De mest aktuelle områdene for denne tilnærmingen er

- **aktuelle tilbud innenfor temaer som *læreplanforståelse, tilpasset opplæring og lærende organisasjon***
- **kvalifisering i forhold til obligatorisk 2. *fremmedspråk*, det gjelder tilpasning av eksisterende språkkunnskap til nye læreplankrav, og det gjelder videreutdanning i nye språkalternativ.**
- **nye fag som *teknologi og filosofi***
- **videreføring av igangsatt kvalifisering av personalgrupper i forhold til *digital kompetanse (classfronter)***

Det er også grunn til å minne om at tidligere utviklingsplaner ved det perspektivet som ble forutsatt og de mål som ble vedtatt, ikke er i motstrid til de nye hovedpremissene i reformen.

Det betyr at mye godt utviklingsarbeid som allerede er i gang, i stor grad kan videreføres med nye friske midler til erstatning for tidligere tilskudd til kvalitetsutvikling

GODKJENNING

Fylkesmannen er ikke godkjenningsinstans for denne planen, men er pålagt en tilsynsplikt i forhold til gjennomføringen av den. Det vil bli stilt krav om rapportering i forhold til bruk av statlige tilskudd. Fylkesmannen som tilsynsorgan understreker også kommunens rolle som skoleeier sammen med kommunenivåets ansvar for en helhetlig kommunal grunnskole.

For utløsning av statlige midler må skoleeier utarbeide en samlet plan for kvalitetsutvikling som skal vedtas av kommunestyret

EPILOG

Planen er en *førsteversjon* og representerer starten på en videre planprosess som er i et direkte avhengighetsforhold til arbeidet med endring av skolestrukturen.

Enkelte momenter i reformarbeidet må som en dyd av nødvendighet parkeres fram til den nye strukturen er etablert. Det gjelder også enkelte forhold som burde hatt en mer utførlig og detaljert behandling i dette dokumentet.

Det betyr imidlertid ikke at planlegging og tenkning omkring reformen er lagt på is, det betyr bare at vi gjennomfører reformen i en annen takt enn vi ellers kunne ha gjort.